

**“CHOLIQUISHI” ASARIDA JAMIYAT VA TARBIYA
MASALALARI**

Aliyeva Dilshoda

TerDPI O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi

Qurasheva O'g'iloy

TerDPI O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Berdimurodova Sohibjamol

TerDPI O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola turkiy xalqlar adabiyotining yuksak namoyandasi, turkiyzabon yozuvchi Rashod Nuri Guntekinning “Choliqushi” asari haqida bo'lib, maqolada Farida va uning Komronga bo'lgan munosabati, sabr-u bardosh masalasi haqida so'z boradi. Asar qahramonlari orqali ayol kishining hayot qiyinchiliklariga bardosh berib, har qanday sinovda ham tik tura olgan va samimiy, insoniy e'tiqodlarni o'zida mujassam etganligini ko'rish mumkin. Asar o'zbek tiliga Mirzakalon Ismoilov tomonidan tarjima qilingan.

Аннотация: В статье рассказывается о произведении «Чоликуши» великого представителя литературы тюркских народов, тюркоязычного писателя Рашода Нури Гюнтекина. В статье говорится о Фариде и её отношениях с Камроном, о проблеме терпения и выносливости. Через образы героинь произведения раскрывается способность женщины противостоять жизненным трудностям, выдерживать любые испытания и воплощать искренние, человеческие убеждения. Произведение переведено на узбекский язык Мирзакалоном Исмаили.

Abstract: This article is about the work "Choliqushi" by the great representative of the literature of the Turkic peoples, the Turkic-speaking writer Rashod Nuri Guntekin. The article talks about Farida and her relationship with Kamron, the issue of patience and endurance. Through the characters of the work, one can see that a woman can withstand the difficulties of life, stand firm in any

test, and embody sincere, human beliefs. The work was translated into Uzbek by Mirzakalon Ismaili.

Kalit so'zlar: Farida, Komron, Narimon, mudira, Choliqushi, Ipak qurti, Munisa, Xayrullobey, Zaynilar qishlog'i, ayol matonati, insoniy tuyg'ular, muhabbat masalasi.

Ключевые слова: Фарида, Камрон, Наримон, Мудира, Чалыкуши, Шелкопряд, Муниса, Хайруллобей, село Зайнилар, женская сила духа, человеческие чувства, вопрос любви.

Keywords: Farida, Kamron, Narimon, Mudira, Chaliqushi, Silkworm, Munisa, Khairullobey, Zainilar village, female fortitude, human feelings, the issue of love.

Rashod Nuri Guntekin tomonidan yaratilgan "Choliqushi" romani turk adabiyoti tarixida o'ziga xos o'rin egallagan asarlardan biridir. Ushbu roman Turkiya jamiyatining XX asr boshidagi hayotini, undagi ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni, milliy ruh va tarbiya masalalarini yorqin tasvirlash bilan ajralib turadi. "Choliqushi" ning bosh qahramoni — jasur, beg'ubor qalbli, pok niyatli Farida obrazi o'quvchiga kuchli ta'sir ko'rsatadigan timsollardan biridir. Asarda muhabbat, fidoyilik, sadoqat, ma'rifat, jamiyatdagi adolatsizlikka qarshi kurash mavzulari keng ochib berilgan. Roman nafaqat turk xalqining

Roman qahramoni Farida Istanbulda harbiy sudyalarda oilasida dunyoga keladi. Onasidan erta ayrilgan Farida ko'proq pensionda tarbiya topadi. Uning eng yaqin insoni amakivachchasi Kamron bo'lib, Farida uni chin dildan sevadi. Yoshligidan sho'x, quvnoq, dadil bo'lgan qiz maktabda "Choliqushi" — "O'rmonda sayraydigan qushcha" laqabini oladi. Bu laqab uning xarakteriga hamohang tarzda, hayotga beg'ubor va quvnoq nigoh bilan boqishidan dalolat beradi.

Farida Kamron bilan unashtirilgan paytda o'zini dunyodagi eng baxtli inson deb biladi. Ammo to'y oldidan Kamronning xiyonati haqida mish-mishlar tarqaladi. Farida unga nisbatan ishonchini yo'qotadi va to'y kunigacha bo'lgan muddatda bu xiyonatni isbotlay olmagan Kamron bilan butunlay ajraladi. Aynan

shu voqea Faridaning hayotda mustaqil yo'l tanlashiga turtki bo'ladi. Farida Istanbulni tark etib, o'zga shaharlarida o'qituvchilik qilishga qaror qiladi. O'sha paytda Turkiyada o'qituvchilik og'ir, mas'uliyatli kasb bo'lib, ayniqsa, ayol o'qituvchilar uchun jamiyatda ko'plab qiyinchiliklar mavjud edi. Farida turli viloyatlarda ishlarkan, u korrupsiya, kamsitilish, johillik, mansabparastlik kabi illatlarga ko'p duch keladi. Biroq sharoit qanday bo'lmasin, Farida o'zining pok niyati, halolligi, mehnatsevarligi, bolalarga bo'lgan mehr-muhabbati bilan har qanday muammoni yengib o'tadi.

Romanning keyingi qismida Doktor Xayrullo obrazi paydo bo'ladi. Ayniqsa, Doktor Xayrulloning Faridaga bo'lgan hurmati, uni himoya qilishi asarda samimiy insoniy munosabatlarni ko'rsatadi. Farida ko'plab sinovlardan o'tib, hayotda mustaqil bo'lishni o'rganadi, jamiyatdagi adolatsizlikka qarshi kurashadi, ma'rifat tarqatadi, kelajak avlod tarbiyasiga o'z hissasini qo'shadi.

Romanning so'ngida Farida va Kamronning taqdiri qaytadan kesishadi. Kamron o'z xatosidan pushaymon bo'lib, Faridani qayta sevishini tan oladi. Farida esa nechog'lik og'ir kunlarni boshdan kechirgan bo'lmasin, onaning mehrini Kamronning o'g'li Najdadga bag'ishlaydi. Asar shunday qilib muhabbat, sadoqat va insoniy ulug' fazilatlar ustun kelishi bilan tugaydi.

“Choliqushi”da eng muhim mavzulardan biri — ma'rifat. Farida yo'l tanlar ekan, aynan o'qituvchilikni tanlaydi, chunki xalqni faqat ilm, madaniyat, tarbiya qutqarishiga ishonadi. Anadolu shaharlarida bolalarni o'qitish, ular orasidagi tengsizliklarni yo'qotish, ilmga rag'bat uyg'otish Faridaning asosiy maqsadlariga aylanadi.

Asarda Farida orqali turk jamiyatidagi ayolning o'rni, uning mustaqillikka intilishi, jamiyatdagi to'siqlarni yengib o'tishi mahorat bilan tasvirlangan. Farida pok, kuchli, ma'rifatli, o'z qadrini biladigan ayol obrazidir. Kamronning xatosi, Faridaning iztiroblari va oxir-oqibatda muhabbatning g'alabasi roman g'oyasining asosiy qatlamlaridan biridir. Asar insoniy tuyg'ularning murakkabligini, muhabbatning sinovlardan o'tishini ko'rsatadi.

Roman Turkiyasidagi byurokratiya, mansabparastlik, johillik, ayol

o'qituvchilarga past nazar bilan qarash kabi muammolarni tanqid qiladi. Farida bu illatlarni ko'rib turib, ularga qarshi kurashadi. Farida — roman markazida turuvchi eng yorqin obraz. U jasur, shijoatli, halol, mehribon, ma'rifatparvar ayol sifatida tasvirlanadi. Uning hayotidagi eng katta sinov — muhabbati va o'zlik yo'lini topish. Farida qiyinchiliklar oldida taslim bo'lmaydigan kuchli xarakter egasi. Asarda Kamron ikki xil ko'rinishda tasvirlanadi:

- bir tomondan mehribon, Faridani sevuvchi yigit;
- ikkinchi tomondan esa hayotning og'ir sinovlaridan o'ta olmay, xato qilgan inson.

U oxir-oqibatda o'z xatosini tushunib, Faridaga sodiqligini isbotlaydi.

Doktor Xayrullo Faridaning hayotida hal qiluvchi o'rinni egallaydi. U samimiy, vijdonli, insoniylik timsoli. Doktorning Faridaga nisbatan hurmati o'quvchida iliq tuyg'u uyg'otadi.

Rashod Nuri Guntekin asarni sodda, ravon, o'qishga yengil, lekin mazmunan chuqur tarzda yozgan. Faridaning kundaliklari orqali voqealar bayoni berilishi romanga samimiylik baxsh etadi. Tabiat tasvirlari, ruhiy kechinmalar, dialoglar orqali shoirona ohang kuchaygan.

Xulosa: “Choliqushi” — Sharq ayolining ma'naviy qudratini, ilm-ma'rifatning jamiyatdagi o'rnini, muhabbat va sadoqatning haqiqiy qiymatini yoritib bergan o'lmas asarlardan biridir. Farida obrazi o'quvchini kuchli bo'lishga, kurashishga, mehribon va pok qalbli bo'lib yashashga chorlaydi. Roman o'qituvchilik kasbining sharafigini, ma'rifatning ulug'ligini, jamiyatdagi illatlarga qarshi kurash zarurligini teran ifodalaydi. Bugungi kunda ham “Choliqushi” yoshlar, ayniqsa qizlar tarbiyasida katta ahamiyat kasb etmoqdaki, bu uning abadiyligidan dalolat beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Qarako'zov, A. Turkiy adabiyot tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 320 b.
2. Rauf, R. Çalıkuşu. – İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2018. – 408 s.(Asarning

zamonaviy nashri.)

3. Rauf, R. Çalıkuşu. – İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2005. – 392 s.
4. Yıldız, A. Reşat Nuri Güntekin'in romanlarında toplum va ma'naviyat masalalari. – Ankara: Kültür Yayınları, 2016. – 210 s.
5. Güntekin, R. N. Reşat Nuri Güntekin: Hayatı ve Eserleri. – Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010. – 256 s.
6. Rahmonov, S. Turkiy adabiyotga kirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020. – 280 b.
7. Abdullaev, X. Turkiya romanida realizm an'analari. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi NMIU, 2015. – 190 b.
8. https://uz.wikipedia.org/wiki/Deryayev_Xidir
9. <https://www.kitobplus.uz/books/340>